

Ulkoasiainvaliokunta

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 4/2020 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty hallintovaliokuntaan, puolustusvaliokuntaan ja tulevaisuusvaliokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- hallintovaliokunta HaVL 11/2021 vp
- tulevaisuusvaliokunta TuVL 2/2021 vp
- puolustusvaliokunta PuVL 2/2021 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- pääministeri Sanna Marin
- ulkoministeri Pekka Haavisto, ulkoministeriö
- kehitysyhteistyö- ja ulkomaankauppaministeri Ville Skinnari, ulkoministeriö
- puolustusministeri Antti Kaikkonen, puolustusministeriö
- sisäministeri Maria Ohisalo, sisäministeriö
- UTP-seurantaryhmän puheenjohtaja, kansanedustaja Erkki Tuomioja
- alivaltiosihteeri Kai Sauer, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Piritta Asunmaa, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Maimo Henriksson, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Mikko Kinnunen, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Satu Santala, ulkoministeriö
- osastopäällikkö Ilkka-Pekka Similä, ulkoministeriö
- arktinen ja antarktinen suurlähettiläs Petteri Vuorimäki, ulkoministeriö
- yksikönpäällikkö, Leena Pylvänäinen, ulkoministeriö
- lähetystöneuvos Sirpa Oksanen, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Antti Helanterä, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Kirsti Kauppi, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Markku Keinänen, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Klaus Korhonen, ulkoministeriö

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

- suurlähettiläs Hanna Lehtinen, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Jukka Salovaara, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Anne Sipiläinen, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Liisa Talonpoika, ulkoministeriö
- suurlähettiläs Teemu Tanner, ulkoministeriö
- ylijohdaja Esa Pulkkinen, puolustusministeriö
- apulaisosastopäällikkö Janne Kuusela, puolustusministeriö
- puolustusvoimain komentaja, kenraali Timo Kivinen, Puolustusvoimat
- Puolustusvoimain komentajan erityisavustaja Mikael Salo, Puolustusvoimat
- päällikkö, poliisineuvos Antti Pelttari, suojelupoliisi
- pääsihteeri Petri Toivonen, Turvallisuuskomitea
- johtaja Mika Aaltola, Ulkopoliittinen instituutti
- vanhempi tutkija Emma Hakala, Ulkopoliittinen instituutti
- vanhempi tutkija Matti Pesu, Ulkopoliittinen instituutti
- johtaja Teija Tiilikainen, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- tutkimusjohtaja Hanna Smith, Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskeskus
- johtaja Markku Kangaspuro, Aleksanteri-Instituutti, Helsingin yliopisto
- kyberturvallisuuden työelämäprofessori Jarno Limnell, Aalto-yliopisto
- työelämäprofessori Martti Lehto, Jyväskylän yliopisto
- professori Marko Lehti, Tampereen Rauhan- ja konfliktintutkimuskeskus
- professori Hiski Haukkala, Tampereen yliopisto
- hallituksen puheenjohtaja Mika Anttonen, St1 Nordic Oy

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Plan International Suomi
- Amnesty International, Suomen osasto ry
- Laajan turvallisuuden verkosto WISE
- Puolueiden kansainvälinen demokratiayhteistyö Demo ry
- Suomalaiset kehitysjärjestöt - Finnish Development NGOs Fingo ry
- Suomen Rauhanliitto ry
- Suomen Sadankomitea ry
- Suomen YK-liitto
- Suomen YK-nuoret

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Selontekojen merkitys

Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa määritellään lähtökohdat Suomen harjoittamalle ulko- ja turvallisuuspolitiikalle arvioimalla Suomen toimintaympäristö sekä esitetään ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskeiset tavoitteet ja painopisteet, joita toteuttamalla valtioneuvosto vahvistaa Suomen turvallisuutta ja hyvinvointia.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa kerran vaalikaudessa annettavan ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon merkitystä ja toteaa siitä muodostuneen Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan keskei-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

sen ohjausvälineen. Selonteot ja eduskunnan niihin antama vastaus yhdessä muodostavat Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjan.

Toiminnan kansallisen ohjauksen lisäksi UTP-selonteko muodostaa tärkeän poliittisen viestin maailmalle Suomen ulkopoliitiikan linjasta.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittisia selontekoja on annettu vuosina 1995, 1997, 2001, 2004, 2009 ja 2013. Vaalikaudella 2015 — 2019 selontekojen rakennetta muutettiin siten, että ensin annettiin ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko vuonna 2016 ja sen jälkeen ensimmäistä kertaa erillinen puolustusselonteko vuonna 2017. Pääministeri Marinin hallitus noudattaa samaa linjaa: ensin annetaan ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko ja sen kokonaiskäsittelyn jälkeen omana kokonaisuutenaan puolustuksen kehittämistä linjaava puolustuselonteko.

Selontekojen eduskuntakäsittely edistää osaltaan myös turvallisuus- ja puolustuspoliittisista linjauksista käytävää avointa yhteiskunnallista keskustelua. Täysistuntokäsittelyiden ja valiokuntakokousten lisäksi ulkoasiainvaliokunta järjesti kuluvalle eduskuntakaudella selonteosta julkisen kuulemisen, jonka yhteydessä kansalaisilla oli mahdollisuus osallistua keskusteluun aiheesta. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että Suomessa kiinnitetään huomiota siihen, että kansainvälisistä asioista käydään riittävän laajaa keskustelua, johon myös kansalaisilla ja kansalaisjärjestöillä on mahdollisuus osallistua. Erityisesti nuorten osallistumismahdollisuuksien lisäämiseen tulee kiinnittää huomiota.

UTP-selonteon ohella ulkoasiainvaliokunta painottaa myös muun parlamentaarisen keskustelun tärkeyttä ulko- ja turvallisuuspolitiikan ajankohtaisista aiheista Suomen ulkopoliittisten linjausten tueksi. Tämä voidaan tehdä esimerkiksi pääministerin ilmoituksen muodossa. Erityisesti nykyisenkaltaisen koko ajan nopeutuvan muutoksen ja monimutkaistuvan toimintaympäristön keskellä on tärkeää varmistaa Suomen ulkopoliitiikan ajantasaisuus. Voimakkaiden muutosten olosuhteissa eduskunta voi myös oma-aloitteisesti ajankohtaiskeskusteluihin lisätä ulko- ja turvallisuuspolitiikan seuraamista hyödyntäen myös eduskunnan kansainvälisten asioiden foorumia.

Valiokunta haluaa tässä yhteydessä kiinnittää huomiota myös parlamentaarikkojen rooliin ulko- ja turvallisuuspoliittisina toimijoina ja näkee, että vallitsevassa kansainvälispoliittisessa tilanteessa monipuolisen kansainvälisen aktiivisuuden, aloitteellisuuden ja vuoropuhelun merkitys korostuu. Eduskunnan osalta voidaan todeta, että useat edustajat työskentelevät parlamenttien välisissä järjestöissä ja osallistuvat niiden toimintaan, mukaan lukien vaalitarkkailuun ja erilaisiin monitorointitehtäviin, minkä lisäksi parlamenttien välillä on aktiivista kahdenkeskistä vierailuvaihtoa. Eduskunta osallistuu säännöllisesti yhdeksän monenkeskisen järjestön toimintaan. Valiokunta pitää tärkeänä, että yhteistyö valtioneuvoston ja eduskunnan välillä näiden kansainvälisten järjestöjen toiminnassa jatkuu tiiviinä ja että eduskunnan lisäarvo Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden edistämisessä täysimittaisesti hyödynnetään.

Parlamentaarinen seuranta

Selontekomenettelyllä on tärkeä merkitys mahdollisimman laajan parlamentaarisen tuen varmistamiseksi ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjauksille. Eduskunta on vuodesta 2004 lähtien osallis-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

tunut selontekojen valmisteluun parlamentaaristen seurantaryhmien (2004, 2009, 2012, 2016, 2019) toiminnan kautta.

Nyt käsitellyssä olevan selonteon valmistelua varten eduskunnan puhemiesneuvosto asetti syyskuussa 2019 valmistelua seuraavan parlamentaarisen seurantaryhmän. Seurantaryhmän mandaatti kattaa sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon että puolustuselonteon valmisteluun osallistumisen. Asetuspäätöksen mukaisesti seurantaryhmän tehtävänä on arvioida turvallisuusympäristössä tapahtuvia muutoksia ja niiden merkitystä Suomelle, seurata selontekojen valmistelua sekä käydä vuoropuhelua valtioneuvoston kanssa. Lisäksi seurantaryhmän tulee ottaa kantaa valmistelussa oleviin esityksiin.

Seurantaryhmä piti ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon valmisteluun liittyen kaikkiaan 14 kokousta. Ryhmä kommentoi selonteon eri osioita ja kokonaisversiota ennen sen lopullista hyväksymistä. Saadun selvityksen mukaan seurantaryhmän vuoropuhelu valtioneuvoston kanssa sujui hyvin ja selontekotekstissä huomioitiin asianmukaisesti seurantaryhmän esittämiä näkemyksiä. Seurantaryhmä jatkaa toimintaansa puolustuselonteon valmistumiseen saakka.

Ulkoasiainvaliokunta edellyttää, että parlamentaarinen seuranta järjestetään myös tulevien selontekojen valmistelun yhteydessä tavalla, joka antaa eduskunnalle mahdollisuuden käydä suoraa ja luottamuksellista vuoropuhelua valtioneuvoston kanssa jo selontekojen valmisteluvaiheessa. Valiokunta pitää tärkeänä kaikkien eduskuntapuolueiden edustusta seurantaryhmässä ja siten avautuvaa mahdollisuutta hallitus-oppositioasetelman ylittävään keskusteluun. Valiokunnan mielestä on arvokasta, että ulko- ja turvallisuuspolitiikan linjaukset voidaan tehdä laajalla yksimielisyydellä. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa tarvitaan jatkossakin pitkäjänteisiä, hallituskausien yli ulottuvia linjauksia jatkuvuuden ja ennakoitavuuden varmistamiseksi.

Selontekomenettelyn parlamentaariseen ulottuvuuteen liittyen valiokunta pitää tärkeänä sekä hallintovaliokunnan että puolustusvaliokunnan huomioita sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden rajapintojen aiempaa paremmasta ja kattavammasta huomioinnista myös eduskuntakäsittelyssä (HaVL 11/2021 vp ja PuVL 2/2021 vp). Kuluvalla vaalikaudella on asetettu yksi seurantaryhmä ohjaamaan ulko- ja turvallisuuspoliittisen ja puolustuselonteon valmistelua sekä toinen seurantaryhmä sisäisen turvallisuuden selonteon valmistelun ohjaamiseksi.

Laajan turvallisuuskäsityksen mukaisten selontekojen kokonaisuus

Pääministeri Marinin hallitus laatii ohjelmansa mukaisesti kaikkiaan viisi selonteon tasoista laajaan turvallisuuskäsitykseen kytkeytyvää ohjausasiakirjaa. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon lisäksi laaditaan puolustuselonteko ja sisäisen turvallisuuden selonteko. Vuoden 2021 aikana annetaan eduskunnalle myös Suomen kehityspolitiikkaa linjaava ylivaalikautinen selonteko sekä ihmisoikeuspolitiikan selonteko.

Ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa todetaan tilannekuvan ja toimintaympäristön analyysin ohjaavan myös puolustuselonteon valmistelua. Ulkoasiainvaliokunta pitää tätä oikeana ja tärkeänä ratkaisuna. Valiokunnan mielestä on perusteltua, että myös sisäisen turvallisuuden selonteon lähtökohtana on kokonaisturvallisuus. Selonteossa tunnistetut globaalit haasteet ja muutokset eivät tunne rajanvetoa sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden välillä. Selontekojen yhteen-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

sovittamisen kannalta on tärkeää, että riittävän laaja-alainen asiantuntemus on käytettävissä niitä valmisteltaessa eikä valmistelu siiloudu eri hallinnonaloille.

Myös tulevaisuusvaliokunta on lausunnossaan kiinnittänyt huomiota selontekomenettelyn kehittämiseen niin, että kokonaisturvallisuuden näkökulma tulisi jatkossa paremmin huomioituksi. Lausunnossa nostetaan esiin poikkihallinnollisen tilannekuvan luominen kokonaisturvallisuuden haasteista yhteistyössä ministeriöiden kesken, ja sen jälkeen tätä tarkennettaisiin muilla selonteoilla, kuten esimerkiksi selonteoilla sisäisestä turvallisuudesta, puolustuspolitiikasta sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta (TuVL 2/2021 vp).

Yhteiseen toimintaympäristöanalyysiin ja tilannekuvaan liittyen valiokunta nostaa esiin myös Suomen ulkopoliittisen linjan johdonmukaisuuden ja yhtenäisyyden tärkeyden. Ulkoasiainvaliokunta pitää selvänä, että Suomella tulee olla yksi ja yhtenäinen ulkopoliittikka, jota johdetaan perustuslain säännösten mukaisesti (PL 93 §). Ulkoasiainvaliokunta on käsitellyt ulkopoliittikan toimivaltakysymyksiä tarkemmin vuoden 2010 perustuslakiuudistuksen yhteydessä (UaVL 5/2010 vp — HE 60/2010 vp). Uudistuksessa vahvistettiin Suomen valtiosäännön parlamentaarisia piirteitä ja parannettiin eduskunnan luottamuksen varassa toimivan valtioneuvoston toimintamahdollisuuksia uudistamalla sääntelyä presidentin ulkopoliittisesta päätöksentekomenettelystä sekä Suomen ylimmän johdon edustuksesta Euroopan unionissa.

Valiokunta korostaa edellä mainitun lausunnon kohtia ulkopoliittikan johtamiseen kiinteästi liittyvästä yhteistyövelvoitteesta ulkopoliittikan yhtenäisyyden ja johdonmukaisuuden varmistamiseksi. Perustuslain mukainen vastuun- ja toimivallan jako tasavallan presidentin ja valtioneuvoston välillä ulkopoliittikan ja EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan johtamisessa edellyttää toimijoiden välistä läheistä ja toimivaa yhteistyötä kaikissa merkittävissä ulko- ja turvallisuuspolitiikan kysymyksissä. Yhteistyön tarvetta korostaa entisestään se, että lähes kaikilla ulkopoliittikan lohkoilla Suomen kantoja muodostettaessa tulee nykyään arvioida niiden suhdetta myös Suomalaiselle keskeisen unionijäsenyyden ja EU:n ulkopoliittikan kannalta.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärä

Selonteon mukaan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan päämäärä on vahvistaa Suomen kansainvälistä asemaa, turvata valtion itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus, vahvistaa Suomen turvallisuutta ja hyvinvointia sekä ylläpitää yhteiskunnan toimivuutta. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeä tavoite on, että kansallisin toimin ja kansainvälisellä yhteistyöllä estetään aseellisten konfliktien ja Suomen turvallisuutta ja yhteiskunnan toimintakykyä vaarantavien tilanteiden syntyminen sekä Suomen joutuminen sotilaalliseen konfliktiin. Suomi myös harjoittaa aktiivista vakauspolitiikkaa sotilaallisten uhkien ennaltaehkäisemiseksi eikä salli alueensa käyttöä vihamielisiin tarkoituksiin muita valtioita vastaan. Valiokunta yhtyy näihin edellisestä selontekomietinnöstään muuttumattomina pysyneisiin tärkeisiin päämääriin ja kirjauksiin.

Ulkoasiainvaliokunta painottaa myös Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen toiminnan selkeän ja kestävä arvopohjan tärkeyttä. Selonteon mukaisesti ihmisoikeuksien, oikeusvaltioperiaatteen, demokratian, rauhan, vapauden, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen on tärkeää kaikessa Suomen kansainvälisessä toiminnassa. Valiokunta korostaa näiden arvojen keskeisyyttä.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Selonteossa on ensimmäistä kertaa linjattu Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan olevan ihmisoikeusperustaista. Selonteon mukaan tällä tarkoitetaan ihmisoikeusvaikutusten arviointia kaikessa ulko- ja turvallisuuspoliittisessa toiminnassa. Lisäksi valiokunnalle todettiin asiantuntijakokouksissa, että kyseinen kirjaus antaa vahvan selkänöjan ihmisoikeustyölle esimerkiksi kansainvälisissä organisaatioissa.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa ihmisoikeusperustaisuuden keskeisyyttä selonteossa ja painottaa ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltioperiaatteen edistämisen tärkeyttä ja toteaa niillä olleen jo pitkään vahvan aseman Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, mukaan lukien kehityspolitiikassa. Valiokunnan näkemyksen mukaan keskustelua ihmisoikeusperustaisesta ulkopoliitikasta on syytä syventää. Samalla on hyvä selvittää, millä tavalla ihmisoikeusvaikutusten arviointia tehdään ja miten arviointi vaikuttaa päätöksentekoon. Ihmisoikeusperustaisuutta voitaisiin konkretisoida laatimalla ihmisoikeuksien edistämiseksi selkeitä tavoitteita. On myös varmistettava keskeisten toimijoiden ihmisoikeusasiantuntemus sekä varattava työlle riittävät resurssit valtionhallinnossa. Valiokunta katsoo, että valtioneuvoston tuleva ihmisoikeusraportti tarjoaa hyvän mahdollisuuden näiden kysymysten jatkotyöstämiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä ihmisoikeusvaikutusten arviointia ja huomiointia johdonmukaisesti eri politiikkalohkoilla.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristö

Laajan turvallisuuskäsityksen mukaiset uhat, kuten ilmastonmuutos

Selonteossa analysoidaan kattavasti ja monipuolisesti toimintaympäristön ja globaalien haasteiden kehitystä ja niiden vaikutuksia Suomen turvallisuuteen. Turvallisuutta tarkastellaan laajasta näkökulmasta, jolloin turvallisuushaasteet ovat muutakin kuin sotilaallisia. Selonteossa nostetaan laajan turvallisuuskäsityksen mukaisiksi uhiksi Suomelle ilmastonmuutos, terveysuhat, ihmisoikeuksien loukkaukset, muuttoliike, talouskriisit, eriarvoisuuden lisääntyminen, terrorismi ja kansainvälinen rikollisuus. Huomioiden näiden uhkien ja riskien laaja-alaisuus ja kietoutuminen yhä tiiviimmin toisiinsa pitää valiokunta valittua tarkastelukulmaa oikeana ja välttämättömänä. Näihin turvallisuusuhkiin vastaaminen on vain osin tai ei lainkaan mahdollista sotilaallisen varautumisen keinoin, vaikka niiden synnyttämien kriisien hallintaan tarvitaan usein myös sotilaallisen kriisinhallinnan resursseja. Kriisiytymiseen johtaviin ilmiöihin on haettava niiden ennaltaehkäisemistä tukevia vastauksia, joiden edistäminen edellyttää laajan monenvälisen yhteistyön kautta toteutettavia aloitteita ja hankkeita.

Ulkoasiainvaliokunta kiinnittää osaltaan huomion erityisesti ihmiskunnan olemassaolon kannalta laajavaikutteisina uhkina pidettäviin ilmastonmuutokseen, luonnon monimuotoisuuden katoamiseen sekä ydinaseiden käyttömahdollisuuteen. Näistä ilmastonmuutos on vahvasti esillä läpi selonteon. Sen osalta valiokunta korostaa, että Suomen tulee ulkopoliitikassaan edistää kansainvälistä ilmastoturvallisuustoimintaa muun muassa Pariisin ilmastopimuksen toimeenpanon kautta. Tärkeää on myös huomioida ilmasto- ja luontotavoitteiden toteutumiseen vaikuttavien ulkopoliittisten toimien suunnittelussa sekä Do no harm -periaate että toimet, joilla edistetään ilmastonmuutoksen hillintää.

Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa kiinnitetään enenevässä määrin huomiota myös kaikkien muiden edellä mainittujen laajojen ja monimuotoisten ilmiöiden turvallisuusuhkien analysointiin

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

sekä niiden ehkäisemiseksi tarvittaviin toimiin. Tällöin on myös kiinnitettävä huomiota siihen, miten väestönkasvu vaikuttaa mm. ilmastonmuutokseen, luontokatoon ja muuttoliikkeisiin.

Globaalien haasteiden ja muutosilmiöiden osalta valiokunta pitää tärkeinä selonteon kirjauksia myös sääntelemättömästä muuttoliikkeestä ja pakolaistilanteesta. Selonteossa todetaan maahanmuuton sääntelemättömänä voivan aiheuttaa epävakautta valtioiden sisällä ja välillä. Suhtautuminen muuttoliikkeen eri muotoihin aiheuttaa myös yhteiskunnallisia jakolinjoja. Maahanmuuttajien puutteellinen kotouttaminen ja kotoutuminen voivat aiheuttaa syrjäytymistä ja johtaa jopa varjoyhteiskuntien syntyymiseen yhteiskunnan reunoille, mikä ilmiönä heikentää sisäistä turvallisuutta ja yhteiskunnan koheesiota. Valiokunta korostaa muuttoliikkeen perimmäisiin syihin vaikuttamista olosuhteiden pakosta aiheutuvan muuttoliikkeen vähentämiseksi ja painottaa globaalia vastuuta muun muassa pakolaiskriiseistä.

Laajan turvallisuuskäsityksen mukaisia kattavia teemoja käsitellään tällä vaalikaudella myös sisäisen turvallisuuden selonteossa, kestävän kehityksen selonteossa sekä kehityspoliittisessa selonteossa.

Kiristynyt suurvaltakilpailu

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon toimintaympäristöosion merkittävin muutos edelliseen selontekokauteen verrattuna on suurvaltakilpailun korostuminen kansainvälisessä politiikassa ja sen turvallisuutta heikentävä vaikutus myös Suomelle ja Euroopan lähialueille. Suurvaltojen vastakkainasettelun ja ristikkäisten tavoitteiden todetaan selonteossa heikentävän yhteistoimintakykyä ja murentavan sen institutionaalisen perustana olevaa sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää. Samalla laajan turvallisuuskäsityksen mukaiset globaalit haasteet ja muutosilmiöt edellyttäisivät kansainväliseltä yhteisöltä kuitenkin tiiviitä yhteisiä toimia.

Ulkoasiainvaliokunta painottaa selonteon tavoin kiristynyttä suurvaltakilpailua keskeisimpänä vallitsevaa globaalia toimintaympäristöä määrittävänä tekijänä ja toteaa, ettei suurvaltaeturistiriitojen laantumista lähivuosina ole näkyvissä merkkejä. Tätä taustaa vasten valiokunta olisi pitänyt hyödyllisenä, että selonteossa olisi määritelty suurvaltakilpailun luonnetta ja mainittuja ristikkäisiä tavoitteita yksityiskohtaisemmin. Jotta vallitsevassa toimintaympäristössä osattaisiin toimia Suomen etujen ja tavoitteiden mukaisesti, olisi tärkeää tuntea eri toimijoiden tavoitteet sekä arvot ja säännöt mahdollisimman hyvin. Valiokunta toteaa, että Suomen ulkopoliittikan vahva arvopohja on tärkeä perusta toiminnalle ja sen edistämiseen tulee pyrkiä.

Suomen lähialueet

Suomen lähialueen osalta valiokunta yhtyy selonteon arvioihin Suomen ja Euroopan lähialueiden epävakauksesta ja vaikeasti ennakoitavasta turvallisuustilanteesta. Selonteon mukaan tilanteen arvioidaan olevan pitkäkestoinen. Pohjois-Euroopan turvallisuuden todetaan muodostavan kasvavassa määrin yhden kokonaisuuden, jossa turvallisuustilanteen muutokset Itämeren alueella, Suomen arktisilla lähialueilla sekä Pohjois-Atlantilla kytkeytyvät ja vaikuttavat toisiinsa. Venäjän ja lännen välien pitkään jatkunut kiristyminen vaikeuttaa sekä yhteisten ongelmien ratkaisemista että heikentää osaltaan yhteistyövaraisen turvallisuuden näkymiä. Toisaalta valiokunta

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

toteaa, että Venäjän vuoden 2014 Krimin miehittämisen jälkeen tapahtunut Itämeren alueen turvallisuustilanteen huonontuminen on vakiintunut edellisen selontekokäsittelyn aikaiselle tasolle.

Valiokunta toteaa edellisen selontekomietintönsä tavoin, että edelleenkin ei ole nähtävissä vain Suomeen tai tälle alueelle kohdistuvaa välitöntä sotilaallista uhkaa ja toimintaympäristön jännitteisyydestä huolimatta Suomen turvallisuustilanne on kokonaisuudessaan edelleen hyvä. Sitä voivat kuitenkin heikentää monet selonteossa tunnistetut haasteet, joihin on asianmukaisesti varauduttava. Lisäksi valiokunta korostaa, että sisäisen turvallisuuden tärkeimpiä tekijöitä ovat kansakunnan eheys ja yhteenkuuluvuus sekä tasa-arvoisesti jakaantuva hyvinvointi. Nämä ovat myös edellytyksiä sille, että Suomi pystyy vastaamaan alkuperältään maan rajojen ulkopuolelta mahdollisesti tuleviin uhkiin.

Ei-valtiolliset toimijat ja teknologiakehitys

Ulko- ja turvallisuuspoliittisen toimintaympäristön osalta valiokunta pitää huomionarvoisena ei-valtiollisten toimijoiden määrän ja merkityksen huomattavaa kasvua. Erityisesti digitaalisten palveluiden ympärille on jo kehittynyt globaaleja yritysmonopoleja, jotka päättävät, mitä asioita, kenelle ja milloin algoritmit näyttävät tai jättävät näyttämättä. Teknologiakehitys on vaikuttanut myös siihen, että entistä useamman tahon on mahdollista uhata yhteiskunnan sisäisiä rakenteita ja turvallisuutta ilman selkeitä rajarikkomuksia. Lisäksi ulkopolitiikassa täytyy huomioida kansainväliset kansalais- ja muut järjestöt. Ne voivat olla yhtäältä hyviä yhteistyökumppaneita globaaleihin haasteisiin vastaamiseksi, mutta toisaalta osa ei-valtiollisista järjestötoimijoista edustaa merkittäviä kansainvälisiä turvallisuusuhkia esimerkiksi terrorismin muodossa. Myös tulevaisuusvaliokunta on lausunnossaan käsitellyt ei-valtiollisten toimijoiden merkitystä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa (TuVL 2/2021 vp).

Tavoitteet ja painopisteet Suomen turvallisuuden lujittamiseksi

Monenkeskisen yhteistyön vahvistaminen

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, kuinka samanaikaisesti kuin kansainväliset jännitteet ovat kasvaneet, on myös kansainvälisen sääntöpohjaisen monenkeskisen yhteistyöjärjestelmän kyky säädellä jännitteitä ja toimia suurten kestävämmään kehitykseen ja kansainväliseen talouteen liittyvien haasteiden ratkojana heikentynyt, koska monet merkittävät toimijat ovat avoimesti tai tosiasiallisesti toimineet tavalla, joka on heikentänyt luottamusta ja sitoutumista monenkeskiseen yhteistyöjärjestelmään. Osana tätä kehitystä Suomen tulee varautua kansainvälisten sopimusten nopeaan uudelleentulkintaan ja siihen, että valikoiva sitoutuminen heikentää entisestään sopimusjärjestelmää ja kansainvälisiä instituutioita.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että monenkeskisen kansainvälisen yhteistyöjärjestelmän kunnioittaminen ja vahvistaminen on ainut kestävä tapa säädellä ja ratkaista kasvavan keskinäisriippuvuuden maailmassa kaikkiin maihin vaikuttavia haasteita. Tämä on erityisen tärkeää ja merkityksellistä pienille maille. Suomelle on Euroopan unionin jäsenenä tärkeää, että EU on suurista kansainvälisistä toimijoista vahvasti sitoutunut tähän yhteistyöjärjestelmään ja että sen toimintakyky kansainvälisessä yhteistyössä vahvistuu.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Valiokunta korostaa keskeisten kansainvälisten järjestöjen merkitystä monenkeskisen yhteistyön edistämiseksi ja vahvistamiseksi. YK on edelleen ainoa kansainvälinen yhteistyöjärjestö, joka tuo kaikki maailman valtiot saman pöydän ääreen neuvottelemaan globaaleista haasteista, ja sellaisena se on Suomelle erittäin tärkeä. Selonteon kirjaukset YK-järjestelmän voimakkaasta tukemisesta ovat valiokunnan näkemyksen mukaan keskeisen tärkeitä Suomen ulkopoliittikkaa ohjaavia kannanottoja. Valiokunta katsoo, että erityisesti Pohjoismaiden tulee tehdä entistä enemmän yhteistyötä sääntöpohjaisen järjestelmän vahvistamiseksi. Pohjoismainen yhteistyö YK:ssa on Suomelle eduksi, ja sitä tulee kehittää edelleen. On myös tärkeää saada lisää suomalaisia YK:n organisaatioon.

Valiokunta painottaa myös Euroopan neuvoston ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) merkitystä monenkeskisen yhteistyön vahvistamiseksi ja sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän tukemiseksi. Näillä järjestöillä on tärkeä rooli Suomen ulkopoliittikan keskeisten tavoitteiden kannalta muun muassa ihmisoikeuksien edistämiseksi ja Euroopan turvallisuuden ylläpitämiseksi. ETYJin piirissä mahdollisuus aloitteellisuuteen turvallisuuspoliittisten jännitteiden vähentämiseksi tarjoutuu esimerkiksi mentäessä kohti vuotta 2025, kun järjestön perustamisesta tulee kuluneeksi 50 vuotta ja pohditaan mahdollisen uuden huippukokouksen järjestämistä.

Valiokunta myös yhtyy selonteon näkemykseen siitä, että Suomi jatkaa vahvaa tukea keskeisille kansainvälisoikeudellisille rakenteille, kuten Kansainväliselle tuomioistuimelle (ICJ) ja Kansainväliselle rikostuomioistuimelle. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi myös omilla toimillaan ja aloitteillaan on vahvistamassa ja kehittämässä kansainvälistä oikeutta ja monenkeskistä sopimusjärjestelmää.

EU:n ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittäminen

Ulkoasiainvaliokunta painottaa selonteon tapaan Euroopan unionia Suomen ulkosuhteiden tärkeimpänä viitekehyksenä ja vaikutuskanavana sekä turvallisuusyhteisönä. Selonteossa arvioidaan, että kiristyneen suurvaltakilpailun raamittamassa globaalissa asetelmassa ja Euroopan lähi-alueiden epävakauden valossa on välttämätöntä vahvistaa EU:n globaalia roolia ja vaikutusvaltaa. Tämä edellyttää unionilta nykyistä strategisempaa otetta ja vahvempaa yhtenäisyyttä. Ulkoasiainvaliokunta jakaa tämän arvion ja toteaa keskustelun EU:n strategisesta autonomiasta liittyvän tähän asiakokonaisuuteen. Valiokunta näkee, että pyrkimys lisätä EU:n kykyä hallita suurvaltakilpailusta, keskinäisriippuvuudesta ja pandemian kaltaisista uhkista johtuvia riskejä on perusteltu. EU:n keskeinen strateginen intressi on yhteistyövaraisten ja monenkeskisten järjestelmien ja instituutioiden lujittaminen, ja se edellyttää aktiivista ulkopoliittista toimintaa sekä unionilta että sen jäsenvaltioilta. Valiokunta näkee, että unionin toiminnasta ylipäättään on liiaksi puuttunut strateginen ajattelu, ja sen vahvistamiseen tulee pyrkiä.

Selonteossa käydään läpi keinoja, joilla EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittista päätöksentekoa ja toimintakykyä voidaan tehostaa. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että kiristynyt suurvaltapolitiittinen kilpailuasetelma ja epävakaa toimintaympäristö alleviivaavat tarvetta lisätä EU:n yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan (YUTP) uskottavuutta. Valiokunta arvioi unionin kannanmuodostuksen olevan nykyisellään ajoittain liian hidasta, ja myös lopputulokset saattavat vesittyä. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että viime aikoina neuvoston työskentelyssä on nähty myös selviä merkkejä siitä, että yksimielisyysvaatimus voi lisätä kolmansien maiden pyrkimyksiä vaikuttaa EU:n jä-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

senvaltioihin ja sitä kautta EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittiseen päätöksentekoon. Valiokunta pitääkin perusteltuna pyrkimyksiä etsiä keinoja, joilla tällainen kehityskulku pysäytetään.

YUTP:n kehittämisen ja päätöksenteon tehostamisen keinoiksi selonteossa kirjataan määränemistöpäätösten ja rakentavan pidättäytymisen käytön lisääminen. Lisäksi nostetaan esille mahdollisuus siihen, että EU:n ulkopoliittisia tavoitteita voi edistää myös delegoimalla korkean edustajan tehtäviä tapauskohtaisesti jäsenvaltioiden ulkoministerille. Ulkoasiainvaliokunta pitää kirjattua keinovalikoimaa perusteluna. Valiokunta toteaa, että mahdollisuus määränemistöpäätöksenteon nykyistä laajempaan käyttöön on kirjattu Lissabonin sopimukseen (2009). Joissakin EU:n ulkoisissa toimissa (esim. yhteinen kauppapolitiikka) määränemistöpäätökset myös jo ovat käytössä. Valiokunta lisää, että määränemistöpäätöksentekoa tasapainottavat tarvittaessa perussopimukseen sisältyvät suojalausekkeet. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että kun määränemistöpäätöksenteosta YUTP:ssa käydään keskustelua, pidetään huolta pienten valtioiden vaikutusmahdollisuuksista ja pidetään keskustelussa rinnalla rakentavan pidättäytymisen käytön mahdollisuus. Tätä käytettäessä yksittäinen jäsenvaltio voi tarvittaessa pidättäytyä äänestämästä ja antaa lausuman, jolloin unionin päätöksenteko ei esty. Kyseinen jäsenvaltio ei olisi velvollinen soveltamaan päätöstä, mutta päätös sitoisi unionia. Mitä korkean edustajan tehtävien tapauskohtaiseen delegointiin jäsenvaltioiden ulkoministereille tulee, pitää valiokunta hyvänä sitä, että tämä käytännön keino edistää EU:n ulkoisen toiminnan tehokkuutta on jo käytössä.

Selonteossa todetaan Suomen tukevan EU:n yhteisen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (YTPP) vahvistamista ja kehittämistä ja korostetaan tarvetta siihen, että unioni kantaa vastuuta omasta ja lähialueiden turvallisuudesta. Ulkoasiainvaliokunta jakaa tämän arvion ja toteaa, että eteneminen EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan vahvistamiseksi ja kehittämiseksi on ollut ripeää. Esimerkkeinä tästä ovat pysyvän rakenteellisen yhteistyön käynnistäminen, Euroopan puolustusrahaston perustaminen, puolustuksen vuosittainen arviointi ja EU:n ja Naton välisen yhteistyön vahvistaminen. Valiokunnan arvion mukaan nyt on olennaista keskittyä jo sovittujen aloitteiden toimeenpanoon. Selonteossa myös nostetaan esiin eurooppalaisen puolustusteollisuuden kehittämisen ja EU:n jäsenvaltioiden suorituskykyjen parantaminen, sotilaallinen liikkuvuus sekä kumppanimaiden rauhan ja turvallisuuden parantaminen keskeisinä uusina yhteistyösektoreina YTPP:n alalla. Valiokunta pitää tärkeänä, että puolustusyhteistyö tapahtuu EU-rakenteiden puitteissa eikä luo uusia jakolinjoja unionin sisälle. Valiokunta toteaa puolustusvaliokunnan tavoitin (PuVL 2/2021 vp), että sotilaallisen liikkuvuuden hanketta edistetään näkyvästi myös Natossa ja Nordefcossa, ja pitää tärkeänä sitä, että eri organisaatioiden toiminnassa haetaan hankkeen osalta synergiaa.

Selonteossa tuodaan esille se, että turvallisuuden ollessa uhattuna lähialueilla tai muualla Euroopassa ei Suomi voi EU:n jäsenenä olla ulkopuolinen. Ulkoasiainvaliokunnan kuulemien asiantuntija-arvioiden mukaan Suomella ei olisi paitsi halua myöskään mahdollisuutta eristäytyä tällaisessa tilanteessa. Valiokunta jakaa tämän arvion. Selonteko nostaa Euroopan unionin yhteisvastuulausekkeen (SEUT 222 artikla) ja keskinäisen avunannon lausekkeen (SEU 42 (7) artikla) esiin keskeisinä keinoina vahvistaa EU:ta turvallisuusyhteisönä.

EU:n keskinäisen avunannon lausekkeessa yksittäinen jäsenmaa voi suoraan pyytää tukea muilta; EU ei päästä avusta kollektiivisesti. Keskinäisen avunannon lauseke on tarkoitettu sovellettavaksi silloin, jos jäsenvaltio joutuu alueeseensa kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Avun pyytäminen ja antaminen perustuvat kansalliseen päätökseen. Ranska aktivoi EU:n avunantolausekkeen vuonna 2015, jolloin se pyysi tukea muilta EU-mailta Pariisin terrori-iskujen jälkeen. Ulkoasiainvaliokunta pitää hyvänä asiantuntijoilta kuulemiaan tietoja siitä, että EU:ssa on aloitettu keskustelu keskinäisen avunannon lausekkeen soveltamiseen ja täytäntöönpanoon liittyvistä kysymyksistä. Valiokunta pitää Suomelle edullisena sitä, että unioni kehittää yhteistä ymmärrystä siitä, mitä keskinäisen avunannon lauseke käytännössä tarkoittaa ja mitkä olisivat prosessit sen käyttöönottamiseksi. Samalla valiokunta korostaa molempien lausekkeiden joustavaa luonnetta, jota tulee vaalia. Selonteossa todetaankin, että lausekkeiden joustavuus on säilytettävä, jotta niitä on mahdollista käyttää esimerkiksi vakavaan hybridivaikuttamiseen vastaamisessa. Valiokunta pitää tärkeänä, että vältetään tilanne, jossa keskustelu lausekkeiden sisällöstä ja käytöstä rajaisi niiden käyttöä epätarkoituksenmukaisella tavalla. Valiokunta korostaa tarvetta, että Suomi on tässä keskustelussa jatkossakin aloitteellinen ja aktiivinen.

Ulkoasiainvaliokunta korostaa, että EU-yhteistyön lisäksi on huolehdittava aktiivisista suhteista EU-maiden kanssa kahdenvälisesti. Myös EU:n sisäisen dynamiikan kehitystä on tarpeen analysoida jatkuvasti. Ison-Britannian EU-eron myötä Ranskan ja Saksan rooli EU:n kehityksessä korostuu. Tästä on nähtävissä monenlaisia merkkejä, esimerkiksi EU:n kriisinhallinnan painottumisessa ranskankieliseen Afrikkaan.

Yhteistyö Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden kanssa

Pohjoismaat muodostavat yhteisön, joka perustuu jaettuihin arvoihin, toimintatapoihin ja perinteisiin sekä vakiintuneeseen hyvin laaja-alaiseen käytännön yhteistyöhön. Pohjoismainen yhteistyö ja pohjoismainen identiteetti paaluttavat Suomen kansainvälistä asemaa merkittävällä tavalla. Pohjoismaisen arvopohjan merkitys korostuu tilanteessa, jossa ihmisoikeuksien, demokratian, oikeusvaltion, tasa-arvon ja kestävä kehityksen periaatteita haastetaan laajalti. Samalla Pohjoismaiden maantieteellinen asema, suhde Euroopan unioniin sekä puolustusratkaisut eroavat toisistaan merkittävästi. Suomi, Ruotsi ja Tanska ovat EU:n jäseniä, Norja, Tanska ja Islanti puolestaan nojaavat puolustusratkaisunsa Naton jäsenyyteen.

Ulkoasiainvaliokunta yhtyy selonteon kirjauksiin laajan pohjoismaisen yhteistyön tärkeydestä. Selonteossa asia todetaan seuraavasti: ”Pohjoismaiden kanssa etsitään keinoja vahvistaa sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää. Yhdessä edistetään kestävä kehitystä ja haetaan ratkaisuja keskeisiin globaaleihin haasteisiin, kuten ilmastonmuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen sekä teknologiseen kehitykseen liittyviin kysymyksiin. Pohjoismaat voivat toimia ilmastopolitiikassa globaalina esimerkkinä, ja niiden tiivis yhteistyö muun muassa ilmasto- ja ympäristökysymyksissä edesauttaa uutta teknologiaa tarjoavien pohjoismaisten yritysten pääsyä kansainvälisille markkinoille. Huoltovarmuusyhteistyötä tiivistetään. Kansainvälistä vaikuttavuutta lisätään yhteisesiintymisillä ja yhteisillä aloitteilla ja tilaisuuksilla sekä tekemällä kansainvälisissä kysymyksissä läheistä, kaikki tasot kattavaa yhteistyötä eri foorumeilla. Pohjoismaiden on oltava maailman parhaiten integroitunut alue.”

Selonteossa todetaan, että Ruotsi on Suomen tärkein kahdenvälinen kumppani. Ulkoasiainvaliokunta jakaa tämän arvion. Ruotsi on Suomelle luonteva kumppani ja naapurimaa, joka on Suomen tavoin sekä EU-maa että sotilasliittoon kuulumaton maa. Kuten selonteossa todetaan, jakavat Suomi ja Ruotsi yhteisen arvion turvallisuusympäristön kehityksestä. Valiokunta toteaa, että

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

tiivistynyt puolustusyhteistyö Ruotsin kanssa on merkittävä osatekijä maiden välisen suhteen kehittymisessä viime vuosina.

Valiokunta sai asiantuntijakuulemisissaan selvityksen Ruotsin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan viimeaikaisesta kehityksestä ja tuoreista linjauksista koskien maan turvallisuus- ja puolustuspolitiikan perusteita lähivuosille. Linjauksissa korostuvat asiantuntijoiden mukaan sotilaallisen kyvyn kasvattaminen, kansainvälinen yhteistyö sekä kokonaisuunpuolustuksen vahvistaminen. Kuulemisissa nousi esille myös se, että Ruotsi on viime vuosina Suomen tavoin vahvistanut puolustusyhteistyönsä perustaa kahdenvälisen puitejärjestelyjen avulla. Suomen kannalta keskeistä on lisäksi, että elokuussa 2020 Ruotsin valtiopäivät hyväksyi lain, jolla hallitukselle annetaan laajennetut valtuudet päättää operatiivisen sotilaallisen tuen antamisesta ja vastaanottamisesta Suomelta. Ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskustelun syventäminen Ruotsin kanssa on tärkeää. Suomen ja Ruotsin turvallisuuspolitiikan yhdensuuntaisuus suhtautumisessaan Natoon on luonteva ja hyväksi molemmille maille.

Valiokunta toteaa, että vaikka Suomen ja Ruotsin strategiset kulttuurit, päätöksentekojärjestelmät ja sotilaallista avunantoa koskeva lainsäädäntö eivät ole täysin yhteneväiset, kuitenkin sotilaalliseen liittoumaan kuulumattomuus, samanlaiset uhkakuvat ja jaettu näkemys turvallisuusympäristön tilasta ovat luonteva pohja yhteistyön syventämiselle.

Viime vuosina on kehitetty myös Suomen, Norjan ja Ruotsin kolmenvälistä yhteistyötä ja erityisesti puolustusyhteistyötä. Ulkoasiainvaliokunta pitää perusteltuna sitä, että yhteistyötä ja yhteistyörakenteita tiivistetään turvallisuustilanteen kiristyttyä Euroopassa, Itämeren alueella ja arktisella alueella. Valiokunta pitää tärkeänä, että myös kahdenvälistä yhteistyötä Norjan kanssa kehitetään edelleen.

Selonteko linjaa, että pohjoismaista puolustusyhteistyötä (Nordic Defence Cooperation, Nordfco) kehitetään muun muassa tilannekuvayhteistyön, sotilaallisen liikkuvuuden sekä koulutus- ja harjoitustoiminnan alueilla. Yhteistyötä vahvistetaan niin rauhanajan kuin kriisi- ja konfliktitilanteiden varalta. Keskeisinä pohjoismaisen yhteistyön aloina on selontekoon nostettu myös huoltovarmuusyhteistyön tiivistäminen sekä yhteistyön lisääminen kansainvälisissä kysymyksissä.

Nato-kumppanuuden kehittäminen

Kuten selonteossa todetaan, on Naton toiminnan keskiössä jälleen kollektiivisen puolustuksen perustehtävä, joka näkyy puolustuksen ja pelotteen vahvistamisena. Pohjois-Euroopan strategisen merkityksen kasvu on tästä kehityssuunnasta huolimatta kuitenkin avannut uusia yhteistyömahdollisuuksia Suomelle ja Ruotsille. Selonteossa tuodaan esiin, että Suomelle on tärkeää voida hyödyntää yhteistyössä Naton kanssa niin sanottua 30+2-kokoonpanoa, jossa Suomi ja Ruotsi voivat keskustella Naton kanssa kaikille osapuolille tärkeistä aiheista. Ulkoasiainvaliokunta pitää tätä Suomelle tärkeänä keinona vaikuttaa omaan turvallisuusympäristöön. Valiokunta jakaa selontekoon kirjatun käsityksen siitä, että on Suomen edun mukaista käydä keskustelua laajalaisesti myös muista, esimerkiksi hybridiuhkiin liittyvistä kysymyksistä. Suomi kuuluu viiden muun maan kanssa myös Naton läheisempien kumppanimaiden ryhmään ns. laajennettujen mahdollisuuksien kumppanuuden puitteissa (Enhanced Opportunities Partner, EOP). Suomi kehittää kumppanuusyhteistyötä Naton kanssa omista lähtökohdistaan. Selonteko linjaa, että Suomen tur-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

vallisuuden kannalta keskeistä on Naton avoimien ovien politiikan jatkuminen eli jäsenyyssmahdollisuuden säilyminen avoimena Naton edellytykset täyttävillä maille.

Selonteossa todetaan Suomen käyttävän Naton tarjoamia kumppanuustyökaluja ja yhteistyöohjelmia tehokkaasti oman puolustuskykynsä vahvistamiseen ja tekevät laaja-alaista, käytännönläheistä ja molempia osapuolia hyödyntävää kumppanuusyhteistyötä Naton kanssa. Ulkoasiainvaliokunta viittaa tässä yhteydessä puolustusvaliokunnan lausuntoon (PuVL 2/2021 vp), jossa käydään läpi puolustusyhteistyön kehittymistä Naton kanssa vuodesta 1994 lähtien, jolloin Suomen osallistuminen Naton rauhankumppanuusyhteistyöhön alkoi.

Ulkoasiainvaliokunnan kuulemat asiantuntijat arvioivat Naton toimintaa ja kehitystä lähivuosiina. Toiminnan keskiössä tulee arvioiden mukaan pysymään jäsenmaiden turvallisuuden takaaminen. Nato päivittää strategista konseptiaan, jonka arvioidaan valmistuvan ensi vuoden 2022 Naton huippukokoukseen mennessä. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat arvioivat, että Naton tulevissa strategialinjauksissa näkyvät puolustuksen ja pelotteen vahvistamisen ohella esimerkiksi ilmastonmuutokseen sopeutuminen, yhteiskuntien kriisinkestävyyden vahvistaminen, kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän tukeminen sekä vakauden lisääminen naapurustossa. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että Suomi seuraa Naton strategisen konseptin päivitystyötä, ja toteaa, että EU on parhaillaan tekemässä omaa strategista kompassiaan. Naton 30 jäsenmaasta on 21 myös EU:n jäseniä, ja jo tämä seikka on omiaan korostamaan tiiviin EU:n ja Naton välisen yhteistyön merkitystä.

Kokonaisuudessaan kansainvälinen puolustusyhteistyö vahvistaa Suomen puolustuskykyä ja kehittää yhteistoimintakykyä keskeisimpien kumppaneiden kanssa kaikkia Suomeen vaikuttavia turvallisuustilanteita varten.

Iso-Britannia

Selonteossa todetaan *Ison-Britannian* olevan Suomelle läheinen kumppani. Tulevassa suhteessa Suomi hakee ensisijaisesti EU-tason ratkaisuja ja pitää tärkeänä sitä, että ulko- ja turvallisuuspoliittinen sekä puolustusyhteistyö EU:n ja Ison-Britannian kanssa jatkuu mahdollisimman tiiviinä. Ulkoasiainvaliokunta pitää kirjattua tavoitetta tärkeänä. Valiokunnan kuulemien asiantuntijaarvioiden mukaan myös Iso-Britannia haluaa jatkossa yhteistyötä Euroopan kanssa. Asiantuntijoiden mukaan Ison-Britannian toiveessa kuitenkin korostuu yksittäisten jäsenmaiden, ei EU-instituutioiden kanssa tehtävä yhteistyö. Valiokunnan arvion mukaan EU:n tuleekin huolehtia siitä, ettei Ison-Britannian EU-eron myötä EU-rakenteiden ulkopuolella tapahtuva ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittinen yhteistyö lisäänty pienten EU-jäsenvaltioiden vaikutusvaltaa rapauttavalla tavalla. Samalla valiokunta korostaa Suomen kahdenvälisen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön jatkamisen ja kehittämisen merkitystä Ison-Britannian kanssa.

Valiokunta sai asiantuntijakuulemisissaan katsauksen Ison-Britannian keväällä 2021 julkistettuun ulko- ja turvallisuuspoliittiseen selontekoon. Kuulemisissa kävi ilmi, että toimintaympäristön kuvaus ja turvallisuuden uudet haasteet on kuvattu melko yhteneväisesti Suomen selonteon kanssa. Painotuserojakin on, sillä Ison-Britannian kuvauksessa korostuu yhteistyön hakeminen Indopasifisen alueen kanssa. Venäjä kirjataan yksiselitteisesti suurimmaksi turvallisuuspoliitti-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

seksi uhaksi. Puolustuksen saralla erityistä huomiota kuulemisissa saivat Ison-Britannian mittavat lisäpanostukset sektorille, mukaan lukien ydinkärkien määrän kasvattaminen.

Yhdysvallat

Selonteossa korostetaan *Yhdysvaltojen* olevan Suomelle tärkeä ja läheinen kumppanimaa, jonka kanssa tehdään laaja-alaista ulko- ja turvallisuuspoliittista yhteistyötä sekä puolustusyhteistyötä. Vaikka Suomi korostaakin transatlanttisessa suhteessaan jatkuvuutta, on ulkoasiainvaliokunnan näkemyksen mukaan selvää, että Yhdysvaltain uuden presidentinhallinnon sitoutuminen sääntömääräiseen kansainväliseen järjestelmään ja monenväliseen yhteistyöhön globaaleihin haasteisiin vastaamiseksi ja kestäväen kehityksen edistämiseksi ovat Suomen kannalta myönteisiä asioita ja viitoittavat osaltaan yhteistyötä edelleen vahvistavaan suuntaan. Konkreettisia esimerkkejä uuden hallinnon linjauksista ovat päätös palata Pariisiin ilmastopöytäkirjaan sekä strategisia ydinaseita rajoittavan Start-sopimuksen jatko Venäjän kanssa. Suomelle tärkeä EU:n ja Yhdysvaltojen suhde hyötyy myös Yhdysvaltain uuden hallinnon linjauksista. Kiristyvässä globaalissa tilanteessa tarvitaan EU:n ja Yhdysvaltain toimivaa ja demokratian, ihmisoikeuksien ja oikeusvaltioperiaatteen arvoille rakentuvaa suhdetta, jossa etsitään ratkaisukeskeisesti vastauksia esimerkiksi hybridiuhkien kaltaisiin haasteisiin.

Ulkoasiainvaliokunta kuuli asiantuntija-arvioita, joiden mukaan jatkuvuus edellisen hallinnon linjausten kanssa määrittää Yhdysvaltain kansainvälisen politiikan monia osa-alueita. Maa käyttää huomattavasti voimavaroja sotilaalliseen varustautumiseen ja ulkoiseen vaikuttamiseen. Esimerkiksi kansainvälisten sitoumusten rajaamisesta käy vetäytyminen Afganistanista. Suhtautumisen Yhdysvaltain Nato-sitoumuksiin ei arvioida muuttuvan, ja taakanjakoa ja puolustusmenojen lisäämistä koskevat näkemykset pysyvät myös ennallaan. Valiokunta pitää todennäköisenä, että Yhdysvaltain ulkopoliittikan painopisteen siirtyminen Aasiaan ja uusiin globaaleihin uhkisiin on myös trendi, joka jatkuu uuden presidentinhallinnon aikakaudella.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä, että kahdenvälisiä suhteita Yhdysvaltain kanssa kehitetään eri tasoilla ja säännöllisen korkean tason vuoropuhelun kautta. Asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin Yhdysvaltojen ja Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisen yhteistyön merkitys ja kolmenvälisen Suomi—Ruotsi —Yhdysvallat-yhteistyön vakiintuminen. Yhdysvaltojen politiikka Euroopassa sekä kahdenvälisin järjestelyin että Naton kautta vaikuttaa Euroopan turvallisuuteen ja myös Suomeen. EU — Nato-yhteistyön vahvistaminen on tärkeää transatlanttisen yhteistyön kannalta. Suurvaltakilpailun leimaamassa kansainvälisessä politiikassa yhteistyö samanmielisten maiden kanssa sekä niiden välillä vallitsevan luottamuksen merkitys kasvavat. Valiokunta katsoo, että Suomen osallisuutta tässä yhteistyössä on syytä korostaa.

Venäjä

Selonteossa arvioidaan, että Venäjä on heikentänyt lähialueidemme ja Euroopan turvallisuutta liittämällä Krimin laittomasti itseensä sekä ylläpitämällä aloittamaansa konfliktia Itä-Ukrainassa. Maan toimet myös osoittavat kynnyksen sotilaallisen voiman käyttöön madaltuneen. Selonteossa todetaan, että Venäjän tavoitteena on etupiirijakoon perustuva turvallisuustilanne Euroopassa.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Mitä Venäjän sisäiseen kehitykseen tulee, jakaa ulkoasiainvaliokunta selonteon perusarvion siitä, että se kulkee kohti autoritaarisempaa järjestelmää. Demokratiaa heikennetään lainsäädännöllisin muutoksin ja niin kansalaisyhteiskunnan kuin vapaan mediankin toimintamahdollisuuksia on heikennetty. Valiokunta arvioi asiantuntijakuulemisten perustella, ettei Venäjä jaa läntistä oikeusvaltiokulttuuria, vaan laki nähdään ennemminkin valtiollisen vallankäytön ja hallinnan välineenä. Valiokunnan näkemyksen mukaan tämä lähestymistapa lakiin ja oikeusvaltioperiaatteen on syytä noteerata, kun puhutaan yhteistyöstä eri aloilla sekä kansainvälisestä yhteistyöstä. Tähän ei ole kuultujen asiantuntija-arvioiden mukaan muutosta näköpiirissä. Venäjän talouden osalta asiantuntijat painottivat sen edelleen nojaavan luonnonvaroihin ja tarvittavien rakenteellisten uudistusten puuttuvan edelleen.

Ulkoasiainvaliokunnan arvion mukaan Venäjä arvioi turvallisuuspoliittisen toimintaympäristönsä geopolitiikan näkökulmasta, määrittelee itsensä yhdeksi kansainvälisen järjestelmän tärkeimmistä toimijoista ja ajaa itseään Yhdysvaltojen ja Kiinan väliseen kilpailuun mukaan. Maa myös käyttää huomattavasti voimavaroja sotilaalliseen varustautumiseen ja ulkoiseen vaikuttamiseen.

Ulkoasiainvaliokunta arvioi asiantuntijakuulemisten perusteella, että Suomen rooli Venäjän geopolitiisessa orientaatioissa on pysynyt vakiintuneena. Suurvaltakilpailun vaikutukset Itämeren alueelle vaikuttavat kuitenkin Suomenkin turvallisuustilanteeseen. Valiokunta pitää tärkeänä kahdenvälisiä suhteita ja säännöllistä korkean tason vuoropuhelua Venäjän kanssa. Valiokunta jakaa selonteon arvion siitä, että Suomelle on tärkeää pitää yllä toimivia ja tiiviitä suhteita Venäjän kanssa aloilla, jotka ovat Suomen ja EU:n kannalta keskeisiä. Venäjä on Suomelle markkina-kohte ja tärkeä rajanaapuri, jonka kanssa yhteistyö etenkin kansalaisyhteiskunnan, ympäristön, logistiikan ja raja-alueyhteistyön osalta on oleellista. Selonteon kirjaukset yhteistyön ja vuoropuhelun aloista ovat valiokunnan arvion mukaan perusteltuja. EU:n yhtenäisyyden vaaliminen EU:n Venäjä-politiikassa on Suomelle merkittävää. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että EU:n Venäjä-politiikan periaatteet ja ehdot EU:n ja Venäjän suhteiden uudelleen arvioinnille on selkeästi kirjattu selontekoon. Valiokunta näkee, että EU:n tulee omalta osaltaan viestiä valmiuttaan laajalaisemman yhteistyön käynnistämiseen uudelleen, kun ehdot siihen täytyvät.

Valiokunnan näkemyksen mukaan Suomen intressissä on huolehtia EU:n pohjoisen ulottuvuuden politiikasta niin, että vältetään kansainvälispoliittiset heijastevaikutukset. Pohjoinen ulottuvuus tarjoaa käytännönläheisiä välineitä Suomen ja EU:n tavoitteiden edistämiseksi arktisilla alueilla, Itämeren alueella ja EU:n ja Venäjän raja-alueilla esimerkiksi ilmasto- ja ympäristöyhteistyön ja ydinturvallisuuden aloilla taloudellisessa yhteistyössä.

Selonteossa todetaan, että Suomen on kyettävä arvioimaan Venäjän sisäistä kehitystä ja ulko- ja turvallisuuspoliittista toimintaa tarkasti ja se edellyttää vahvan Venäjä-tuntemuksen ylläpitämistä. Valiokunta jakaa tämän arvion ja toteaa, että suomalaisilla tutkijoilla voi olla paljonkin annettavaa kansainväliseen Venäjää koskevaan keskusteluun. Osana tätä tulee huolehtia venäjän kielien opettamisesta oppilaitoksissa.

Kiina

Selonteossa arvioidaan lyhyesti myös Kiinan kehitystä ja todetaan, että maa vahvistaa globaalia asemaansa määrätietoisesti. Ulkoasiainvaliokunta jakaa tämän perusarvion. Valiokunta yhtyy

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

kuulemiensa asiantuntijoiden näkemyksiin siitä, että Kiinan globaalin roolin vahvistaminen edellyttää Kiina-asiantuntemuksen kasvattamista Suomessa. Suomen todetaan käyvän vuoropuhelua Kiinan kanssa kahdenvälisistä sekä kansainvälisistä kysymyksistä. Asialistalle lukeutuvat ilmastomuutos, huoli maan ihmisoikeustilanteesta ja medianvapauden kaventumisesta, pyrkimys vahvistaa Kiinan sitoutuneisuutta hyväksytyyn kansainväliseen järjestelmään sekä taloussuhteet, joiden mahdollisuuksia tarkastellaan laaja-alaisesti. Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä selonteon kirjausta siitä, että Suomi kiinnittää huomiota ihmisoikeustilanteeseen ja medianvapautteen niin kahdenvälisessä kuin EU-tasonkin vuoropuhelussa Kiinan kanssa. Valiokunta painottaa myös taloussuhteiden laaja-alaisen tarkastelun merkitystä ja huomioi Kiinan merkityksen ja potentiaalisen suomalaisyrityksille.

EU:n Kiina-politiikan yhtenäisyyden ja johdonmukaisuuden merkitystä ylipäättään painotetaan selonteossa. Valiokunta pitää tärkeänä lähtökohtana EU:n ja Kiinan välisten suhteiden kokonaisvaltaisessa kehittämisessä vuonna 2019 hyväksytyä EU:n strategista tiedonantoa EU — Kiina-suhteista. Tiedonannon keskeisin viesti se, että Kiina on EU:lle paitsi yhteistyö- että neuvottelukumppani mutta myös järjestelmätason haastaja. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä myös lausuntoonsa EU:n sekä Kiinan välisen investointisopimuksen neuvottelemisesta (UaVL 2/2021 vp), jossa valiokunta käsittelee EU:n ja Kiinan välisiä suhteita varsin laaja-alaisesti.

Ulkoasiainvaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan Suomen, kuten koko EU:nkin, on vauraudettava siihen, että Kiinan ja Yhdysvaltain välinen kilpailuasetelma saattaa lähitulevaisuudessa heijastua Eurooppaan aiempaa voimakkaammin. Tasapainottelu suurvaltapolitiikan, arvopolitiikan ja taloudellisten intressien välillä voi ajoittain olla haastavaa.

Itämeren alueen yhteistyö

Selonteon lähialuekuvauksessa painottuu aiempaa enemmän laajempi Pohjois-Eurooppa-keskeinen lähestymistapa Itämeren alueen sijaan. Valiokunta katsoo selonteon tavoin, että näiden alueiden kehittämismahdollisuudet ja turvallisuustilanteet ovat yhteydessä toisiinsa ja siten näkökulma on ymmärrettävä. Samalla valiokunta korostaa, että Itämeren alueen yhteiskunnallinen vakaus on Suomen turvallisuuden yksi kulmakivi ja on tärkeää, että alueen keskeisyys Suomelle huomioidaan myös laajentuneen turvallisuusympäristön olosuhteissa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi hyödyntää ulkopoliitikassa osaamistaan ja aktiivista rooliaan konfliktien ehkäisyssä ja sovittelun ja vakauden rakentamisessa Itämeren alueella. Yhteistyö Pohjoismaiden ja Baltian maiden sekä Venäjän kanssa on tärkeää. Suomen lähestyvä puheenjohtajuus Itämeren neuvostossa (v. 2024 — 2025) tarjoaa yhden tärkeän mahdollisuuden tälle työlle. EU:n Pohjoisen ulottuvuuden ohjelman tehokkaalla toimeenpanolla voidaan puolestaan vaikuttaa alueelle keskeisten ympäristökysymysten hoitoon ja samalla luoda otollista maaperää yhteistyölle myös muilla politiikkasektoreilla.

Ulkoasiainvaliokunta painottaa laajemminkin Pohjoismaiden ja Baltian maiden välisen monialaisen yhteistyön tärkeyttä Suomelle muun muassa niin ulko- ja turvallisuuspoliittisten kuin taloudellisten sekä kulttuurialan ja ympäristöalan tavoitteiden edistämiseksi. Yhteistyön tiivistäminen on tärkeää myös EU:ssa. Lisäksi kahdenvälisen yhteistyön tiivistäminen Baltian maiden kanssa on tärkeää.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Arktinen yhteistyö

Ulkoasiainvaliokunta korostaa ilmastokysymysten ja kestäväen kehityksen tavoitteiden merkitystä arktisen alueen yhteistyössä, mukaan lukien alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittaminen. Huomioiden arktisen alueen maailmanlaajuinen merkitys ilmastonlämpenemisen vastaisessa työssä ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämisessä on tämä yhteistyö kaikkien alueella toimivien valtioiden kesken äärimmäisen tärkeää. Arktisen neuvoston rooli näiden kysymysten hoitamisessa on keskeinen, ja Suomella sen yhtenä pysyvänä jäsenenä on tärkeä rooli sen varmistamisessa, että yhteistyö toimii ja turvallisuuspoliittiset jännitteet eivät peitä alleen ympäristökysymyksissä tehtävää ja tarvittavaa yhteistyötä. Saadun selvityksen mukaan yhteistyö neuvostossa on ollut toimivaa. Valiokunta pitää myönteisenä, että Venäjän toukokuussa 2021 alkavan kaksivuotisen Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskauden ohjelmassa on nostettu kestävä kehitys keskeiseksi teemaksi. Venäjän puheenjohtajuusohjelman tarjoamat yhteistyömahdollisuudet esimerkiksi ilmasto- ja ydinjättekysymyksissä on hyödynnettävä.

Arktisen alueen erityisosaamista on hyödynnettävä ja Suomelle luontevaa työtä tehostettava arktisen alueen inhimillisen ja ympäristön turvallisuuden vahvistamiseksi. Alkuperäiskansojen oikeuksien toteutuminen ja ympäristön kunnioittaminen on edellytys onnistuneelle arktiselle yhteistyölle.

Arktisella alueella tulee edistää kestävää yritystoimintaa luonnon ja ympäristön kantokyvyn rajoissa. Taloudellinen toiminta ja työpaikkojen luominen on tärkeää alueen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Arktiselta alueelta löytyy tärkeitä kriittisiä raaka-aineita, kuten harvinaisia maametalleja ja muun muassa akkuihin, matkapuhelimiin ja tietokoneisiin. Luonnonvarojen hyödyntämisellä silloin kun se tapahtuu alueen herkkää ekologista tilannetta ja alkuperäiskansojen oikeuksia ja asemaa kunnioittavalla tavalla, voi olla suuri merkitys koko alueen omavaraisuuden ja kilpailukyvyn kannalta.

Merijään sulaminen on avannut arktisella alueella uusia laivareittejä sekä helpottanut pääsyä alueen kaasu- ja öljyvaroihin, mikä on lisännyt geopoliittista kiinnostusta arktista aluetta kohtaan. Kiina määrittelee itsensä ”arktista aluetta lähellä olevaksi” valtioksi ja tavoittelee samalla kiihtyvää vauhtia sulavalta alueelta saatavia luonnonvaroja.

Selonteossa todetun mukaisesti muualla maailmassa esiintyvät suurvaltakilpailun leimaamat kansainvälispoliittiset ja sotilaalliset jännitteet heijastuvat myös arktiselle alueelle, ja sitä kautta myös Suomi joutuu ottamaan kantaa suoraan myös alueen turvallisuuskehitykseen. Vaikka turvallisuuspoliittisten kysymysten käsittely ei kuulu Arktisen neuvoston toimivaltaan, katsoo valiokunta rakentavan dialogin ympäristö- ja ilmastokysymyksissä osaltaan voivan myötävaikuttaa jännitteiden vähentymiseen muillakin politiikka-alueilla. On tärkeää, että Suomi pyrkii osaltaan löytämään keinoja vuoropuhelun lisäämiseksi myös turvallisuuspolitiikasta alueen keskeisten toimijoiden välillä ja sitä kautta säilyttämään alueen suurvaltajännitteiden ulkopuolella.

Asevalvonta

Ulkoasiainvaliokunta toteaa asevalvontakysymysten, mukaan lukien ydinasevalvonta, olevan perinteinen ja tärkeä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa globaalin turvallisuuden takaami-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

seksi ja vahvistamiseksi. Yhteistyö sektorilla on tällä hetkellä merkittävässä vaikeuksissa toistuvien sopimusrikkomusten, sopimuksista irtautumisen ja suurvaltojen vastakkainasettelun vuoksi. Toisaalta haasteista huolimatta ydinaseiden leviämisen estämisen tärkeys on vähintään epäsuorasti tunnustettu myös suurvaltojen taholta, mistä osoituksena voidaan pitää Yhdysvaltojen ja Venäjän päätöstä jatkaa viidellä vuodella strategisten ydinkärkien määrää rajoittavaa Uusi Start -sopimusta. Tärkeää olisi saada jatkoa myös elokuussa 2018 rauenneelle keskipitkän matkan aseet kieltävälle INF-sopimukselle, vaikka tilanne sen osalta ei näytäkään hyvältä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi on jatkossakin mukana aktiivisesti asevalvontajärjestelmien kehittämisessä ja tukee suurvaltojen välisten ratkaisupyrkimysten löytämistä sekä nykyisten sopimusten jatkamiseksi että mahdollisten uusien järjestelyiden aikaansaamiseksi. Erityisesti tulee jatkaa ponnisteluja Yhdysvaltojen ja Venäjän saamiseksi uudelleen mukaan Avoin Taivas -sopimukseen. Sopimuksen mukaisten aseettomien valvonta- ja kuvauslentojen merkitys on huomattava Suomen ja Euroopan turvallisuuden näkökulmasta luottamuksen lisäämiseksi ja läpinäkyvyyden parantamiseksi.

Ydinasevalvonnan osalta valiokunta painottaa keskeisten sopimusjärjestelyiden toisiaan täydentävyyttä ydinaseiden vähentämiseksi ja niiden leviämisen estämiseksi. Suomen perinteisesti tukeman ydinsulkusopimuksen rinnalla on tärkeää jatkaa myös uudemman 21.1.2021 voimaan tulleen ydinasekieltosopimuksen analysointia ja vertailua muihin sektorin keskeisiin aloitteisiin. Esimerkiksi osallistuminen tarkkailijana sopimuksen osapuolikokoukseen tammikuussa 2022 avaa yhden mahdollisuuden tähän. Valiokunnan näkemyksen mukaan yhteistyö Ruotsin kanssa ydinasekysymyksissä tukisi osaltaan Suomen ja Ruotsin ulko- ja turvallisuuspoliittisen yhteistyön vahvistamista.

Autonomisten asejärjestelmien osalta valiokunta korostaa globaalin sääntelyn merkitystä ja pitää tärkeänä, että Suomi osallistuu aktiivisesti tähän tähtäävään kansainväliseen yhteistyöhön. Tavoitteena tulee olla täysin autonomisten asejärjestelmien kieltäminen ja oikeudellisesti sitovan sopimuksen syntyminen. Riittävän ihmiskontrollin säilyttäminen voimankäytössä on tärkeä elementti automaattisten asejärjestelmien eettisiin ja moraalisiin huoliin ja haasteisiin vastaamiseksi.

Suomen tulee myös jatkaa työtä kansainvälisen asekauppasopimuksen yleisen sitovuuden, kattavuuden ja toimeenpanon edistämiseksi. Selonteon tapaan valiokunta painottaa kansainvälisten sitoumusten noudattamista puolustustarvikkeiden viennissä sekä korostaa erityisesti linjauksia, joiden mukaan Suomi ei vie puolustusmateriaalia sotaa käyviin tai ihmisoikeuksia polkeviin maihin. Lisäksi valiokunta pitää tärkeänä EU-yhteistyötä aseviennissä ja korostaa EU-linjausten ja sitoumusten sitovuuden ja luotettavuuden kehittämistä.

Kriisinsietokyvyn vahvistaminen, huoltovarmuus

Selonteossa todetaan, että yhteiskunnan kriisinsietokyvyn merkitys Suomen turvallisuudelle korostuu nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä. Kriisinsietokykyä vahvistetaan varautumalla laaja-alaisesti monitahoisiin yhteiskunnan hyvinvointiin ja turvallisuuteen vaikuttaviin uhkiin, kuten hybridivaikuttamisen lisääntymiseen ja monimuotoistumiseen, ilmastonmuutoksen vaikutuksiin, ihmisen tai luonnon aiheuttamiin katastrofeihin sekä epidemioiden ja pandemioiden seu-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

rauksiin. Yhteinen varautuminen, suunnittelu, harjoittelu ja toimeenpano toteutetaan kokonais-turvallisuuden periaatteen mukaisesti, jossa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista huolehditaan laajassa yhteistyössä. Elintärkeistä toiminnoista huolehtiminen toteutetaan yhteiskunnassa laaja-alaisesti viranomaisten, elinkeinoelämän ja kansalaisjärjestöjen yhteistoimintana.

Ulkoasiainvaliokunta pitää tärkeänä sitä, että huoltovarmuuden merkitys nostetaan selonteossa keskeisesti esille. Selonteossa linjataan, että huoltovarmuuden turvaaminen kaikissa olosuhteissa on tärkeä osa kriisinsietokykyä. Suomen maantieteellinen sijainti ja riippuvuus toimivista merikuljetuksista korostavat entisestään huoltovarmuuden toimivuuden tärkeyttä. Huoltovarmuus korostuu erityisesti ruoan, energian, suojarusteiden, lääkkeiden ja rokotteiden sekä puolustusmateriaalin omavaraisuuden osalta.

Koronakriisi on osoittanut toimivan kriisijohtamisen elintärkeyden yhteiskuntamme turvaamisessa. On oletettavaa, että suomalainen yhteiskunta tulee jatkossakin kohtaamaan odottamattomia häiriö- ja uhkatilanteita, joihin vastaaminen edellyttää nykyistäkin nopeampia ja joustavam-
pia toimenpiteitä. Valiokunta katsoo, että kriisiajan johtamisjärjestelmää tulee selkeyttää ja mahdollisia lainsäädännön kehittämistarpeita tulee tarkastella.

Tulevaisuusvaliokunta nosti lausunnossaan (TuVL 2/2021 vp) näkökulmia huoltovarmuuteen, jotka edellyttäisivät tarkempaa analyysiä kuin selonteossa on tehty. Ruokaturvan vahvistaminen on yksi näistä teemoista. Lausunnossa todetaan, että vaikka Suomen ruokaturvan omavaraisuusaste on hyvä, on sekin osittain kansainvälisen kaupan varassa. Toinen tarkempaa tarkastelua edellyttävä teema on energiasektorin toimivuus konfliktitilanteissa. Myös kansainvälisen kaupan häiriöiden vaikutus ja kansainvälisten arvo- ja hankintaketjujen riippuvuuksien vaikutukset Suomen kriisinsietokyvylle edellyttävät tarkempaa arviointia. Selonteon käsittelyn yhteydessä ulkoasiainvaliokunnassa nousi myös esille Huoltovarmuuskeskuksen rooli ja sen toiminnan ketterän kehittämisen tarve tilanteessa, jossa uhkakuvat muuttuvat nopeasti ja niihin pitää pystyä vastaamaan Suomen huoltovarmuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Valiokunta toteaa, että koronaviruspandemia on osoittanut tiettyjä materiaallisen valmiuden ja toimintatapojen puutteita viranomaisyhteistyössä, ja näkee puolustusvaliokunnan tavoin (PuVL 2/2021 vp), että näitä puutteita on syytä läheteä määrätietoisesti korjaamaan pandemian jälkeen.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa puolustusvaliokunnan tavoin (PuVL 2/2021 vp), että viime kädessä resilienssissä on kyse suomalaisen yhteiskunnan toimivuudesta, jonka pohjan muodostavat keskinäinen luottamus ja yhteishenki. Valiokunta korostaa myös maanpuolustustahdon keskeistä merkitystä yhteiskunnan kriisinsietokyvyn ylläpidossa ja kehittämisessä. Yhteiskunnan eheydestä huolehtiminen turvaa osaltaan myös maanpuolustustahtoa.

Hybridivaikuttaminen

Ulkoasiainvaliokunta pitää hyvänä, että hybridivaikuttaminen on selonteossa selkeästi määritelty osaksi Suomen muuttuvan toimintaympäristön kehityssuuntia. Asiantuntijoiden mukaan hybridivaikuttamisen kytkökset sekä suurvaltakilpailuun että laajempaan systeemiseen kilpailuun demokraattisten ja autoritääristen valtojen välille olisivat ansainneet tulla laajemminkin esille. Hybridiuhkiiin kuuluu nippu erilaista toimintaa, jolla pyritään heikentämään valtioiden vakautta ja päätöksentekokykyä. Asiantuntijat toivat esille myös, että osana poliittisten järjestelmien systeemis-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

tä kilpailua hybridiuhilla pyritään mustamaalaamaan demokraattisten järjestelmien toimintakykyä ja politiikkatuloksia esittämällä ne hyvin epäedullisessa valossa. Toiminta on peiteltyä, joten siihen reagointi on vaikeaa. Hybridiuhat poikkeavat valtioihin ja niiden kansalaisyhteiskuntiin kohdistuvista tavanomaisista uhista.

Ulkoasiainvaliokunta arvioi, että keinot hybridiuhkiin vastaamiseksi käsitellään selonteossa varsin yleisellä tasolla. Suomen kriisinsietokyvyn kehittäminen sekä kansainvälinen yhteistyö nostetaan selonteossa esille välineiksi hybridiuhkiin vastaamiseksi. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat korostivat lisäksi tarvetta pohtia aktiivisempien pelotetyyppisten politiikkatoimien käyttöönottoa niin Suomen kuin sen keskeisten kansainvälisten viiteryhmien toiminnassa. EU osaltaan käy tätä keskustelua, ja kyberhyökkäyksiin liittyvät sanktiot on otettu käyttöön. Asiantuntijat korostivat tarvetta laaja-alaiseen yhteistyöhön sekä yhteiseen tilannetietoisuuteen eri hallinnonalojen välillä sekä yhteistyössä yksityisen sektorin toimijoiden kanssa.

Selonteossa nostetaan esille myös EU:n rooli hybridiuhkien torjunnassa. Valiokunta pitää Suomen aktiivista roolia EU-keskustelun edistäjänä tärkeänä. Helsingissä sijaitsevalla Euroopan hybridiuhkien torjunnan osaamiskesksella on keskeinen rooli jäsenmaiden valmiuksien rakentamisessa sekä yhteistyön kehittämisessä EU- ja Nato-maiden kesken.

Kyberturvallisuus, kyberpuolustus, digitalisaatio

Ulkoasiainvaliokunta pitää hyvänä, että myös kyberturvallisuus saa selonteossa aiempaa vahvemman painoarvon. Selonteossa linjataan, että yhteiskuntien digitalisoituessa on erityisen tärkeää varmistaa kybertoimintaympäristön turvallisuus. Kyberympäristön kehitykselle on ominaista kiihtyvä muutosnopeus, kompleksisuus ja ennalta-arvaamattomuus. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat arvioivat, että kyberasioiden merkitys turvallisuudelle on kasvava ja sekä valtiollinen että ei-valtiollinen pahantahtoinen toiminta kyberympäristössä on kasvussa.

Selonteossa korostetaan lisäksi tarvetta informaatiopuolustukselle eli väärän tiedon oikaisemisen ja tiedon eheyden varmistamista. Ulkoasiainvaliokunnan kuulemat asiantuntijat korostivat tämän asian olennaisuutta ja arvioivat, että keskeisiä lähivuosien ”kybertaisteluja” käydään ihmisten mielistä ja alati kehittyvä teknologia mahdollistaa tähän uudenlaisia vaikutuskeinoja. Valiokunta korostaa Suomen koulutusjärjestelmän, medialukutaidon ja lähdekriittisyyden merkitystä tekijöinä, jotka lisäävät yhteiskunnan vastustuskykyä informaatiovaikuttamiselle. Kansainvälisesti katsottuna demokratiakehityksen edistäminen on tärkeää. Demokraattinen järjestelmä ei pysy yllä itsestään, vaan tulee kehittää toimia sen edistämiseksi.

Ulkoasiainvaliokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan kyberpuolustuksen merkitys jää selonteossa melko niukalle huomiolle, vaikka sen merkitys yhteiskunnan vakauden ja toimivuuden näkökulmasta on keskeinen. Asiantuntijat toivat esille, että Suomen suvereniteettia haastetaan kybertoimintaympäristössä jatkuvasti. Hallintovaliokunta tuo lausunnossaan (HaVL 11/2021 vp) esille myös, että kybertoimintaympäristössä tapahtuva tiedustelu on kasvussa ja että Suomeen kohdistuu muutoinkin jatkuvasti laajaa vieraiden valtioiden tiedustelua ja että kyberrikollisuudesta on tullut maailmanlaajuinen ilmiö. Ulkoasiainvaliokunnan kuulemat asiantuntijat korostivat tarvetta siihen, että Suomi määrittäisi oman kansallisen kybertilansa, jotta voidaan tunnistaa kybertilan rajoihin kohdistuvat rikkomukset sekä toteuttaa kybertilan koskemattomuuden torjunnat.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

ta. Tätä korostivat lausunnoissaan myös puolustusvaliokunta ja tulevaisuusvaliokunta (PuVL 2/2021 vp, TuVL 2/2021 vp).

Asiantuntijat korostivat tarvetta kehittää poliittista päätöksentekokykyä vihamieliseen kybertoimintaan vastaamiseksi sekä kansallisesti että osana Euroopan unionia. EU:n osalta kuulemisissa korostui EU:n sisämarkkinoiden häiriöttömän toiminnan ja yhteiskuntavakauden ja kansalaisten yksityisyyden turvaaminen. Ulkoasiainvaliokunta pitää hyvänä sitä, että unionissa on edistytty keinojen kehittämisessä vihamieliseen kybertoimintaan vastaamiseksi. Keskeinen työkalu tässä on vuonna 2019 perustettu kyberpakotejärjestelmä sekä kyberturvallisuusstrategia.

Asiantuntijat kiinnittivät myös valiokunnan huomiota siihen, että valtioiden kyberturvallisuuskyvykkyyttä mitataan erilaisilla kansainvälisillä indekseillä. Näissä arvioissa Suomen asema erityisesti suhteessa muihin EU-maihin on heikentynyt. Valiokunta pitää tärkeänä, että nämä signaalit otetaan vakavasti ja kansallisesta kyberturvallisuudesta huolehditaan aiempaa painokkaammin. Hallintovaliokunta peräänkuulutti lisäksi kyberturvallisuuden strategisen johtamisen kehittämistä edelleen (HaVL 11/2021 vp).

Kuten selonteossa todetaan, tuottaa digitalisaation ja tekoälyn teknologinen kehitys mahdollisuuksia, joita on hyödynnettävä monipuolisesti. Yhteiskuntien digitalisoituessa tulee kuitenkin varmistaa kybertoimintaympäristön turvallisuus. Digitalisaation vahvistuessa kriittisestä infrastruktuurista kyberhyökkäysten kohteena on muodostunut keskeinen kohde konflikteissa. Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että selonteko olisi voinut käsitellä laajemmin digitalisaation aiheuttamia mahdollisia riskejä kansalliselle turvallisuudelle ml. keinot niihin vastaamiseksi. Valiokunta huomauttaa lisäksi, että digitaalinen kuilu, digitaalojen ja osaamisen, verkkoyhteyksien ja laitteiden jakautuminen epätasaisesti luovat tulevaisuuden eriarvoisuutta niin maiden sisällä kuin niiden välilläkin ja voivat luoda hyvin erilaisia mahdollisuuksia ja elämänpiiriä.

Kuten ulkoasiainvaliokunnan kuulema asiantuntija korosti, kaikkia lähivuosien kyber- ja informaatiovaikuttamisen keinoja ei vielä tunneta, sillä teknologian kehitys on tällä hetkellä nopeampaa kuin koskaan aiemmin. Teknologian murros koskettaa kaikkia yhteiskunnan ja politiikan alueita. Monia rakenteita (esim. 5G) koskevilla päätöksillä on kauaskantoisia seurauksia. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat korostivat sitä, että globaalista teknologiaherruudesta on tullut keskeinen suurvaltakamppailun kohde erityisesti Kiinan ja Yhdysvaltojen mutta myös yksittäisten teknologiajättien välillä. Teknologiapolitiikka on tässä kamppailussa kauppapolitiikan sijaan ensisijaisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Vastuun kantaminen globaaleista haasteista

Ulkoasiainvaliokunta painottaa globaalien vastuunkannon keskeisyyttä osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kansallisen turvallisuuden rinnalla. Molemmat tasot ovat tärkeitä ja linkittyvät myös toisiinsa.

Keskeistä globaaleihin haasteisiin vastaamiseksi on monenkeskisen yhteistyön ja sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän vahvistaminen ja pyrkimys sen toimintaedellytysten turvaamiseen. Selonteossa asetettujen tavoitteiden edistäminen edellyttää aktiivista vaikuttamista Euroopan unionissa ja yhteistyötä Pohjoismaiden kesken sekä asiakohtaisesti yhteistyötä samanmielis-

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

ten maiden ryhmien kanssa. Valiokunta pitää myönteisenä, että selonteossa on erityisesti tunnistettu YK:n roolin keskeisyys sekä pyrkimys maailmanjärjestön haastetun aseman, tehokkuuden ja toimintakyvyn vahvistamiseen. YK:lla on tärkeä rooli muun muassa kestävänsä kehityksen edistämässä maailmanlaajuisesti. Toteuttamalla ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan YK:n kestävänsä kehityksen toimintaohjelman, Agenda2030:n sekä Pariisin ilmastopöimöksen tavoitteita Suomi osallistuu köyhyysen ja eriarvoisuuden vähentämiseen maailmassa. On hyvä, että tämä tärkeä ohjaus- ja tavoiteasiakirja on huomioitu asianmukaisesti selonteossa. Valiokunta käsitteli aihetta tarkemmin Kestävänsä kehityksen selonteosta antamassaan lausunnossa (UaVL 3/2021 vp — VNS 3/2020 vp).

On myös tärkeää, että UTP-selonteossa on huomioitu kehityspöimötiikan keskeinen rooli osana Suomen arvo- ja ihmisoikeusperustaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Kehitysyhteistyö on keskeinen tekijä kestävänsä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi muun muassa konfliktien ennaltaehkäisemisen sekä vakaan yhteiskunnallisen kehityksen edistämisen muodoissa. Suomen kehityspöimötiikan vahvana kärkenä valiokunta korostaa naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämistä sekä koulutuksen roolia. Kehityspöimötiikan maantieteellinen painopiste on Afrikassa. Valiokunta pitää tärkeänä kumppanuusajattelun mukaista yhteistyötä maanosan valtioiden kanssa huomioiden valtioiden tekemän kehitysyhteistyön rinnalla kansalaisjärjestöjen ja yksityissektorin tekemä kehitysvaikutteinen työ. Kaikki nämä tasot tukevat toisiaan. Kansalaisjärjestöillä on Suomen kehityspöimötiikassa keskeinen rooli kansalaisyhteiskunnan ja samalla demokratian perustan vahvistajana. Valiokunta korostaa myös yksityissektorin tärkeää roolia kehitysmaiden taloudellisen kehittämisen kannalta juuri yritysten luodessa kehitysmaihiin ihmisarvoisia työpaikkoja sekä investointeja, osaamista ja teknologiaa. Suomalaisyhtiöksiä on tärkeää saada mukaan Afrikan markkinoille. Myös aavikoitumisen estäminen ja metsittäminen ovat tärkeitä sektoreita kestävänsä kehityksen tukemiseksi Afrikassa. Valiokunta lausuu kehityspöimötiikasta tarkemmin käsitellessään alkusyksystä 2021 valtioneuvoston erillistä kehityspöimötiittista selontekoa.

Valiokunta toteaa kehitysyhteistyön lisäksi rauhanvälityksen olevan toimintaa, jossa Suomella ja suomalaisilla kansalaisjärjestöillä on merkittävää osaamista. Valiokunta pitää myönteisenä, että ulkoministeriöön on perustettu rauhanvälityskeskus Suomen rauhanvälitysoaamisen ja -kapasiteetin vahvistamiseksi. Valiokunta toteaa, että kuva Suomen osaamisesta ja aktiivisuudesta täydentyy, kun huomioidaan eduskunnan rauhanvälitysverkoston toiminta sekä esimerkiksi Euroopan neuvoston ja ETYJin parlamentaaristen yleiskokouksien Suomen valtuuskuntien toiminta rauhanvälityksen saralla. Tärkeää on myös rauhanrakentamisen, humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyön sovittaminen yhteen kattavasti.

Selonteossa todetaan tartuntatautiöpidemioiden yltyneen kautta historian aika ajoin koko maailmaa uhkaaviksi pandemiöiksi. Koronaviruspandemia on tästä viimeisin esimerkki. Pandemiöihin vastaamiseksi valiokunta painottaa globaalin terveysturvallisuuden vahvistamista ja keskeisten kansainvälisten järjestöjen tukemista. Covid-19:n osalta ajankohtaista on nyt osoittaa rokotessolidarisuutta kolmansia maita kohtaan ja varmistaa rokotteiden globaalien tarpeiden kattaminen, jotta pandemia saadaan selätettyä. Kuten koronaviruspandemia on osoittanut, heikoimmilla pandemiatilanteessa sekä sen pitkän aikavälin seurauksista selviytymisessä ovat jo ennestään valmiuksiltaan heikoimmat maat ja haavoittuvat ihmisryhmät. Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi kiinnittää ulkopöimötiikassaan erityistä huomiota näiden ryhmien tukemiseen.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Muuttoliikkeen osalta selonteossa todetaan kyseessä olevan merkittävä ja moniulotteinen ilmiö, johon sisältyy yksilöiden ja yhteiskuntien hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Hallintovaliokunta on tarkastellut lausunnossaan (HaVL 11/2021 vp) muuttoliikettä yksityiskohdaisesti ja erityisesti sen vaikutuksia Suomen sisäiselle turvallisuudelle. Ulkoasiainvaliokunta käsittelee sisäistä turvallisuutta ja erityisesti sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden rajapintoja käsitellessään sisäisen turvallisuuden selontekoa syyskaudella 2021. Sekä selonteossa että hallintovaliokunnan lausunnossa korostetaan olevan tärkeää vaikuttaa muuttoliikkeen perimmäisiin syihin, jotta olosuhteiden pakosta johtuvaa muuttoliikettä onnistutaan vähentämään. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy tähän arvioon ja painottaa Agenda2030:n tavoitteiden mukaisen toiminnan tärkeyttä näihin perimmäisiin syihin vaikuttamiseksi. On myös tärkeää, että Suomen toiminnassa huomioidaan globaalin vastuun kantaminen pakolaiskriiseistä. Ulkoasiainvaliokunta on käsitellyt muuttoliikettä laajemmin EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan uudistuksesta antamassaan lausunnossa (UaVL 8/2020 vp — E 125/2020 vp).

Tasa-arvo, demokratiatyö

Saadun selvityksen mukaan ihmisoikeusperustaisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tärkeänä tavoitteena on edistää systemaattisesti sukupuolten tasa-arvoa sekä tyttöjen ja naisten ihmisoikeuksien täyttämistä. Ulkoasiainvaliokunta korostaa, ettei tasa-arvoa saavuteta ainoastaan kehitysyhteistyöllä, vaan asiakokonaisuus tulee mieltää osaksi eri ulkopoliittikan sektoreita. Valiokunta toteaa, että sukupuolten välinen tasa-arvo sekä naisten ja tyttöjen, kuten myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeudet kohtaavat voimistuvaa vastarintaa monissa maissa, ml. eräissä Euroopan unionin jäsenmaissa. Tämä näkyy esimerkiksi joidenkin EU-jäsenvaltioiden toimintana naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan vastaista Istanbulin sopimusta vastaan. Valiokunnan arvion mukaan tämän kehityksen tulisi näkyä Suomen yhä voimakkaampana toimintana tasa-arvon, mukaan lukien vammaisten oikeuksien ja seksuaalioikeuksien puolustamiseksi ulko- ja turvallisuuspoliittisissa toiminnoissa sekä EU-politiikassa. Suomen tulee myös jatkaa toimintaansa naisten roolin vahvistamiseksi rauhanprosesseissa ja päätöksentekofoorumeilla.

Ulkoasiainvaliokunnan kuulemisissa nousi esille myös kysymys demokratian tilasta globaalisti, jota kuvattiin uhatuksi niin uusissa kuin joissakin vakiintuneissakin demokratioissa. Asiantuntijat korostivat kehityssuunnan tarvitsevan vastavoimia. Valiokunta painottaa, että demokratian puolustaminen tulisi nostaa selkeästi Suomen ulkopoliittikan tavoitteeksi ja edistää sitä ulkopoliittikan eri osa-alueilla ja monenkeskisessä järjestelmässä. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että valtioneuvosto tarkoin seuraa demokratiakehitystä globaalilla tasolla ja hakee yhteistyötä laaja-alaisesti demokratian puolustamiseksi.

Suomen panostus sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan, harjoitusyhteistyö

Selonteko linjaa kriisinhallinnan olevan keskeinen ulko- ja turvallisuuspolitiikan väline, jolla tuetaan konfliktien ratkaisua, konfliktien jälkeistä vakauttamista ja turvallisten yhteiskuntien rakentamista. Selonteossa todetaan myös, että kriisinhallinnalla tuotetaan turvallisuutta kohdemaita laajemminkin ja osallistamalla kannamme vastuuta kansainvälisestä rauhasta ja turvallisuudesta. Ulkoasiainvaliokunta jakaa selonteon arvion. Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintaan parantaa myös suomalaisten turvallisuutta ja kehittää kansallisia valmiuksia ja suorituskykyä.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Ulkoasiainvaliokunta arvioi, että tehtyihin kirjauksiin ja kansainvälisen kriisinhallinnan tarpeisiin nähden Suomen osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan on tällä hetkellä hyvin alhaisella tasolla. Valiokunta pitää myönteisenä sitä, että selontekoon on kirjattu pyrkimys vahvistaa Suomen osallistumista kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan YK-operaatioissa. Samalla selonteon puutteena voidaan pitää sitä, ettei samanlaista kirjausta ole tehty EU:n sotilaallisen kriisinhallinnan suhteen. EU toimeenpanee parhaillaan kuutta kriisinhallinnan operaatiota, joissa Suomella on yhteensä 20 sotilasta. Valiokunta pitää Suomen osallistumista varsin pienimuotoisena suhteessa siihen, että Suomen profiili EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan kehittämisessä on korkea ja johdonmukainen. Selonteon mukaan kriisinhallintaosallistumista pyritään lisäämään erityisesti Afrikassa. Tätä valiokunta pitää oikeansuuntaisena kirjauksena, sillä Afrikassa on myös suurin tarve kriisinhallintatoiminnalle globaalisti tarkasteltuna.

Ulkoasiainvaliokunta toteaa, että Suomen kansainvälisen kriisinhallintaosallistumisen profiili täydentyy, kun tarkastellaan Suomen osallistumista siviilikriisinhallinnan tehtäviin. Valiokunta pitää hyvänä selontekoon kirjattua tavoitetta, että vuosittainen osallistumistaso olisi vähintään 150 asiantuntijaa. Valiokunta muistuttaa tämän tavoitteen täyttämisen budjettivaikutuksista, asiantuntija-arvioiden mukaan siviilikriisinhallintaosallistumisen määrärahatarpeet ovat kasvamaan päin erityisesti asiantuntijoiden turvallisuuden varmistamiseen liittyvien kysymysten huolelliseksi hoitamiseksi.

Tässä yhteydessä ulkoasiainvaliokunta toteaa pitävänsä hyödyllisenä kriisinhallinnan parlamentaarisen komitean raporttia Suomen kriisinhallintaosallistumisen kehittämiseksi ja toiminnan vaikuttavuuden ja resurssien käytön suunnitelmallisuuden tehostamiseksi. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että keskustelua Suomen kriisinhallinnan kokonaisprofiilista jatketaan.

Kansainvälinen harjoitusyhteistyö on tärkeä osa Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa. Sen päämääränä on joukkojen kansallisen valmiuden, suorituskyvyn sekä osaamisen ja yhteistoimintakyvyn kehittäminen. Harjoitukset toimeenpannaanyhdessä EU-maiden, Naton tai muiden Pohjoismaiden kanssa. Selontekoon on kirjattu, että osallistuminen Naton vaativiin harjoituksiin kehittää Suomen omia suorituskykyjä ja yhteistoimintakykyä kumppanimaiden kanssa. Naton 5 artiklan harjoituksiin osallistutaan ainoastaan kumppanimaan roolissa.

Ulkoasiainvaliokunnan mielestä Suomen osallistuminen kansainväliseen harjoitustoimintaan on perusteltua siinä laajuudessa kuin se palvelee harjoitustoiminnan päämääriä ja valmiutta Puolustusvoimien lakisäätteisten tehtävien hoitamiseen. Suomen on arvioitava omien lähtökohtiensa kannalta harjoitusten ulko-, turvallisuus- ja puolustuspoliittista signaalimerkitystä.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että ennen harjoitusohjelman vuosittaista hyväksymistä tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen ministerivaliokunnan yhteisessä kokouksessa käydään keskustelu osallistumiskokonaisuuden ulko- ja turvallisuuspoliittista näkökohdista. TP-UTVA:n linjauksen jälkeen eduskuntaa informoidaan vuosittaisesta harjoitusohjelmasta. Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että vuosittainen harjoitussuunnitelma käydään eduskunnassa perusteellisesti läpi ulkoasiain- ja puolustusvaliokuntien toimesta. Tämän lisäksi valiokunta korostaa tiedonsaannin merkitystä harjoituksista myös vuosisuunnitelmien käsittelyn välissä, kun esimerkiksi tiedot suurten harjoitusten osallistujista, kalustosta ja harjoitustoiminnan luonteesta täsmentyvät.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

Kauppapolitiikka

Selonteon tavoin valiokunta korostaa kauppapolitiikan olevan tärkeä osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tämä on erityisen tärkeää tilanteessa, jossa globalisaation negatiiviset vaikutukset, taloudellinen epävarmuus ja protektionismi ovat lisääntyneet. Koronapandemia on entisestään lisännyt huomiota näihin muutoksiin.

Suomen tärkeänä tavoitteena kauppapolitiikassa tulee olla avoimen ja reilun kaupan edistäminen. Suomen tulee toimia aktiivisesti globaalitalouden hallinnon sääntöpohjaisuuden vahvistamiseksi ja maiden tasavertaisen kohtelun lisäämiseksi. Valiokunta painottaa Maailman kauppajärjestö WTO:hon perustuvan sääntelyjärjestelmän ensisijaisuutta kaupan avaamiseksi ja uusien sääntöjen luomiseksi. Suomen on tärkeää jatkaa Euroopan unionin puitteissa ponnisteluja WTO:n uudistamiseksi.

Myös Suomelle ulkomaankaupasta riippuvaisena maana vahva monenkeskinen kauppajärjestelmä ja avoin ja oikeudenmukainen kaupankäynti ovat tärkeitä tavoitteita hyvinvoinnin ylläpitämiseksi ja luomiseksi. Monenvälisen sääntöjärjestelmän kehittämisen rinnalla valiokunta painottaa nykytilanteessa myös EU:n kahdenvälisten ja alueellisten kauppasopimusten merkitystä kaupan vapauttamiseksi sekä sääntelyn kehittämiseksi. EU:n kauppasopimusten verkoston laajentaminen Aasiassa, Afrikassa ja Latinalaisessa Amerikassa on tärkeää. EU:n uskottavuuden kannalta on tärkeää varmistaa, että neuvotellut sopimukset saadaan voimaan.

Valiokunta korostaa kauppapolitiikalla olevan yhä tärkeämpi rooli myös kestävä kehityksen tavoitteiden edistämässä maailmanlaajuisesti. Ihmisoikeuksien edistäminen, työelämän oikeuksien vahvistaminen, ilmasto- ja luonnon monimuotoisuustavoitteiden huomioiminen sekä yritysten huolellisuusvelvoitteen noudattaminen ovat keskeisiä tavoitteita, joita tulee edistää myös kauppapolitiikan keinoin. Tärkeää on löytää tasapaino kaupallistaloudellisten intressien ja kestävä kehityksen tavoitteiden välillä.

Valiokunta painottaa ulkosuhteiden merkitystä myös vienninedistämislle. Viennin ja investointien edistämiseen tähtäävä toiminta on tärkeä osa Suomen kauppapolitiikka, ja erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymispyrkimyksiä tulee tukea. Myös kehitysyhteistyön kautta avautuu mahdollisuuksia suomalaisille yrityksille ja osaamiselle. Keskeistä tässä työssä on Suomen edustustoverkon rooli ja ulkoministeriön toiminta osana kansallista Team Finland -verkostoa. Toiminnan resursointi ja eri toimijoiden välinen saumaton ja tiivis yhteistyö on tärkeää tuloksellisen vienninedistämistoiminnan varmistamiseksi. Myös eduskunnan ja parlamentaarikkojen roolia ulkomaankaupan edistämässä tulee hyödyntää nykyistä laajemmin.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan resursointi

Lopuksi ulkoasiainvaliokunta kiinnittää huomiota ulko- ja turvallisuuspoliittisen osaamisen säilymisen ja kehittämisen merkitykseen Suomessa. Nopeasti muuttuva toimintaympäristö alleviivaa valiokunnan näkemyksen mukaan tarvetta Suomen riittävään edustautumiseen sekä tutkija- ja analysointiresursseista huolehtimiseen. Tähän kokonaisuuteen liittyy olennaisesti myös Suomen edustustoverkosta ja sen resursoinnista huolehtiminen ja sen vahvistaminen tarvittaessa.

Valiokunnan mietintö UaVM 1/2021 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton selonteon VNS 4/2020 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunta edellyttää, että kaikki eduskuntapuolueet kattava parlamentaarinen seuranta järjestetään myös tulevien turvallisuutta koskevien selontekojen valmistelun yhteydessä.

Helsingissä 4.6.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mika Niikko ps
varapuheenjohtaja Erkki Tuomioja sd
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Eva Biaudet r
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Saara Hyrkkö vihr
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd (osittain)
jäsen Petteri Orpo kok (osittain)
jäsen Jaana Pelkonen kok
jäsen Tom Packalén ps (osittain)
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Juha Sipilä kesk (osittain)
jäsen Ville Tavio ps
varajäsen Sakari Puisto ps
varajäsen Elina Valtonen kok (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tiina Larvala
valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa